

LA RENAXENSA

15 DE JANER

MARIAN FORTUNY

NECROLOGÍA

¡Fortuny ha mort!...

Y la mort d' un fill de Catalunya ha fet vestir dol á tot lo món civilisat. La prempsa tota, desde la mès artística Revista fins á la mès fogosa Carmanyola, tots l's periódichs del món s' han afanyat á dedicarli de desde l' 21 del passat Novembre, sas primeras páginas.

En Fortuny, donchs, no ha mort; no ha fèt sinó nèixe en la vida eterna dels génis y de l's héroes y per tant no es temps de plorar una mort funesta sinó de cantar y victorejar una vida gloriosa y una gloria sens terme.—¡En Fortuny ha mort jove! esclama l' Art; y bè: ¿quin altre pintor morint vèll se n' ha emportat de la terra un nom mès gloriós en pach de mès treball?

A Reus y en 1838 nasqué Marian Fortuny entr' una familia *pobre*; indisputable y sabia lley de la Naturalesa! Orfe desde l's 10 anys de pare y mare quedá baix la protecció de

son avi conegut en Reus per *Lu Marian de las figuras*, á causa d' una coleccioneta de figuras de cera que l' home enginyós s' havia compòsta. En Fortuny no conegué, per tant, pare ni mare; es á dir, no conegué la estimació, y aixó sens dubte li engendrará una lleugeríssima aspró ó més bè independència de caràcter qu' alguns esperits miserables s' aferrussan en posar de relleu traduintla per orgull y despotisme, passions qu' estigueren sempre bè lluny del cor d' en Fortuny.

Revelantse en èll dèdsde la edat mès tendre una inclinació extraordinària al dibuix y á la pintura, aprofitá són avi algun viatge á Barcelona per dur algunas obras del petit geni, qu' aquí foren apreciadas no tant com s' ho mereixian. Portadas en fi per pura casualitat á mans del reputat escultor Sr. Talarñ y veyenthi en ellas alguna cosa mès que *disposició*, recomená en Fortuny á tres sacerdots posseedors llavors d' una dádiva que devia esmersarse en obras de caritat. Convensuts de que la obra de caritat mès justa y potser mès noble era donar instrucció y medis á qui semblava ja cridat per representar un gran paper en la humanitat, cridaren en Fortuny á Barcelona.

Sentim vers aquestas quatre personas lo mès entussiasta agraphiment, pero no volem creurer com alguns absolutistas, que sense aquesta protecció en Fortuny hagués passat per la terra sense deixarhi rastre. No; ho dihém sense passió; pero la *Iliada*, l' *Quijote*, l' sistema planetari de Galileo, las doctrinas de Jesu-Christ, totas aquestas obras, orgull llegítim de la humanitat, s' han realisat sense protecció avans rodejadas de las majors privacions y persecucions.

Trasplantat en Fortuny á la Academia de Barcelona en 1852 assistí á las classes de dibuix baix la direcció de don Claudi Lorenzale, y de composició baix la de D. Pau Milá; en aquesta sobre tot fôu hont mès aviat sobressurtí y hont mès aviat se conquistá un nom. De las composicions que, noy encare, eczecutá durant sa assistencia en aquesta classe, tenim present la de Sant Pau que molts pintors de fama universal no deurian desdenyar com á principal de las sèvas.

La imaginació y la mà d' en Fortuny eran incansables, y quant la mà no podia trevallar, era l' ull que no estava en vaga per no perdre un sol detall de l's que á cada pas la

Naturalesa li ofería; las academias que dibuixava en las classes de la nostre Escola tènen las voras espurnadas de ninotets y cróquis que s'anavan succehint uns á altres en los cuarts de descans.

En aquell temps comensá á venir á Barcelona una col·lecció de litografias francesas titoladas:—Celebritats contemporáneas,—reproducció de las obras dels mes notables artistes d'aquella época. En Fortuny se sentí seduhit desde aquell moment per aquella manera de sentir é interpretar la naturalesa y s'abocá de ferm á imitar los dibuixos d'aquells grans homes, sense per aixó deixar-se esclavisar per alguna ó altre manera.

Pero en Fortuny no havia trovat, no obstant, lo que buscava; veyá encare una forma més senzilla y més verdadera encare d'interpretar lo natural y no s'donguè compte de són ideal fins que vejè l's dibuixos de Gavarni, l' caricaturista de la filosofia y l' filosof de la caricatura. Desde llavors en Fortuny cambia d'estil, són llapis corra ab més llibertat y sens dupte ab més conciencia, y en tots llochs y de tota manera com trova la naturalesa sab trasportarla al album y á la tela fent esclatar no sè quina vida original darrera de cada ratlla y de cada pinzellada. Prova de lo que sentia en Fortuny influir en èll aquella nova escola, es l'entussiasme ab que recomenava y fins regalava á sos amichs las litografias de Gavarni, incitantlos á estudiar son estil y sobre tot sa manera de veure.

En fi, en 1857 després d'un prolongat éczit, triomfá en Fortuny en las oposicions pel pensionat á Roma—sostingudas per la Diputació—ab lo cuadro del *Berenguer ters*, esposat en la galeria de la Academia de Barcelona.

Lo gran artista permanesqué en la capital del món catòlich fins que l'Espanya declará la guerra al Marroch. En testimoni de sos progressos durant aquestos pochs anys, viuen y viurán eternalment, las inimitables academias en llapis, tinta y ayguada que conserva la nostre Escola de Bellas Arts; *Lo passeig pèl jardí*, ayguada propietat de la Diputació junt ab la *Odalisca* y altres travalls més ó menos fets y de més en més interessants avuy dia; y en fi algunas més obras propietat d'altres tants particulars.

Comensada ja la guerra en 1860, y á proposta de nostre Exma. Diputació provincial, en Fortuny vingué á Barcelo-

na de pas per l' Africa hont se reuní á l' eczércit espanyol formant part de la divisió del malhaurat general Prim. No citarém cap de l's innumerables estudis que durant aquella gloriosa campanya brotaren de sòn llapis perquè l's millors de l's millors sòn ja proverbials.

De tornada á Espanya entrá en Madrit y fòu presentat per sòs antichs condeixebles de la Escola de Barcelona á don Frederich de Madrazo de qui mès tart havia d' esser gendre. Crech innecessari parlar de l' entussiasme y admiració que produhiren en Madrit sos álbuns y carteras: fòu llavoras que l's castellans s' enorgulliren de nomenar *español* á un fill de Catalunya.

Brèu sigué en aquell temps sa estada en Espanya, ja que dintre poch torná á Roma hont anava á alcansar lo mès gran éczit qu' haguès alcansat fins llavoras.

APELES MESTRES.

LA MUSA VIGATANA

Ab aquest títol hem llegit un aplech de poesies catalanes, manuscrites, fetes de Fra Marian Torrent y Vinyas, monjo Gerónim del convent de la Murtra, fill de la ciutat de Vich, que visqué als últims del passat segle y comens del present.

Essent aquestes poesies desconegudes de tothom fora d' alguns que casualment les han tingudes á les mans, creyem del cas dirne quatre paraules, donantne ensemps per mostra algunes de les mellors.

Lo festós monjo de la Murtra, l' enginyós vigatà qu' al brugit de la guerra de l' any vuyt cantava, des son niu de xiprers y roques, per endormiscar la tristesa del seu cor ó per atiar á la lluyta als ardits montanyesos, fou un dels tants dexebls del «molt reverent Rector de Vallfogona», encara que anantli molt enderrera, atansants' hi de 'n tant en tant, assolintlo molt poques vegades.

Segons la verdadera definició de la poesia, no podem donar aquest nom á la major part de les seves composicions: hi manca sentiment, no s' hi veu aquella misteriosa claror que tanta dolsura brolla. D' enginy, d' agudesa, de bon humor per tot arreu se 'n hi troba. N' era un bon versificador encara que alguna volta per l' estranyesa del pensament, se veu que 'l consonant se 'l ne duya.

No entenent prou á Virgili quan diu *poeta nascitur*, menysprea les joyes y riques vestidures del art. La seva Musa arrencá 'l vol, y corrent com la abella de flor en flor, no 'n sapigué traurer la mel. Malhauradament s' oblidá d' aquest principi tant sabut *natura incipit, ars perficit*, creyentse sens dupte que 'ls cants del poeta eran com les may apreses refiledes del rossinyol.

Veus aquí perquè l' aplech dels seus cants s' assembla al jardí ahont no hi toca may 'l sol, ni 'l jardiner hi vessa cap gota de suor. Per etzart entremitx de l' herba hi veureu una

florete mitx amagada, filla de la bonesa de la terra, que poca flayre dona.

Pochs estudis s' hi veuhen de nostra llengua, cosa que res té d' estrany, atesa la temporada en que visqué l' autor, puig encara no comensava a florir la renaxensa de les lletres catalanes.

D' ideyes boníssimes, consells molt saludables, molta conexensa de la moral cristiana, prou n' hi han en les seves poesies morals y religioses; més no s' hi veu inspiració, no s' hi sent la santa escalfor de la caritat, ni l' entusiasme de la fé se 'n porta al autor per las regions de 'l ideyal.

Com els fills del desert caminan depressa, morts de set, cap á la font qu' anyoran y allá s' aturan, y ajassats des-sobre l' herba reposan dolsament del seu afadich, lo lector s' atura meravellat y plé d' alegria al ensopegar aquestes senzilles, més belles, paraules:

..... col-locat entre rocas
y entre xiprers, son tan pocas
las ocasiones de pecat,
que 'm sembla que estich guardat
com els polls entre las llocas.

Talment sembla qu' un hom respira! nos plauhen aquests versos com estela que guspireja en mitx de nit ennuvolada. ¿No es ben bonica la comparansa del abrich que 'l monjo ha trovat entre 'ls xiprers y roques del convent ab l' aculliment que 'ls pollets tenen dessota les ales de la lloca?

Hi trobém desseguida gran nombre de poesies d' ayre vallfogonesch totes elles, haventhi epitafis, versos estudiantils, cansons patriótiques, etc.; algunes d' elles epigramátiques.

Les d' assumptos estudiantils componen una divertida historieta de la vida y miracles dels estudiants del Seminari de Vich, ahont s' hi veu que l' autor hi feu lo seu paper, habent merescut que 'ls catedrátichs li tinguessin *lo dit al ull*, sens dupte per esser home de gresca, nissaga que sem-

pre sol haberhi pe 'ls Seminaris. Els fantasmes dels espies que «solian exir de l' aula tot seguit per agafar als esbaldats, no ab les mans (qu' ells se 'n hagueren guardat prou), sino ab els ulls, y presos de la memoria portáls al Rector», l' ombra d' aquest, els torments del temps d' exámens, tot hi es molt ben pintat, com que l' autor hi tenia trassa, y ho sabia per experiencia.

Els criats del Col·legi sempre li esborraven els *ninots* que pintava á la paret de la escala del Seminari. Per veurer si 'ls ne aturaria 'ls hi flocá un cunill, ab aquestos versos al peu:

Qui aqueix cunill matará
tan mateix será ben ruch:
perque vejám que 'n treurá
si no es bo pera menjar
ni rostit ni fet ab such?

Volent ferne una de crespa al Dr. Cirera, catedràtich que sense ulleres res hi veyá, pintá, á la paret de la sala de espera de l' aula de moral, un cap de ruch ab aquesta inscripció:

Aturá 'l riurer no puch
quan me miro á n' el Cirera;
agarrat ab sa ullera.
contemplant un cap de ruch.

Pujá 'l catedràtich, veu una pleta d' estudiants guaytant á la paret, treu les ulleres, s' hi acosta, y..., tot mocat, se fica á l' aula.

Una de les mes escaygudes d' aquesta classe es lo següent cas de moral que proposá al Dr. Cirera:

Passant Pere en un camí
á cavall del ruch d' en Pau,
lo ruch ensopega y cau
y 'n Pere també 'l seguí:
crida 'n Pere ab gran verí:
llamp te matés ruch den Bata.
y com Deu se 'l escoltava,
pujá al cel del ase 'l bram,
y baixant luego un llamp,
matá 'l ruch que no bramava.

PREGUNTA.

A 'n en Pau per no deixar-lo
sense ruch y plé de fam,
déu pagarli 'l ruch lo llamp.
ó 'n Pere per desitjarlo?

L' any que 's conegrá la nova Seu de Vich, (1803), lo
Dr. Estrany, empaytá al autor ab aquesta felís décima:

Tants senyors de Barcelona,
tants versos, tanta enramada,
y tu ab la boca badada
com si fosses una mona!

Hòme, trevalla una estona
y fes un vers coronat
per plantarlo assí 'l veynat;
que no digui 'l forasté
que sempre es lo sabaté
lo qui va mes mal calsat.

CONTESTA.

Cregas que pron greu me sap
que en la ocasió present
hagi de veurer la gent
que som un home de 'n nap:
ell no 'n hi pot haber cap
de vers, si jo 'l he de fe:
mes entengui 'l forasté
que quan no té sola bona,
llevá la pell á la dona
no hu pot fer tot sabaté.

A la Sra. Teresa Pujola que li habia promés un aucell
que may li enviava, li endressá aquesta décima que respira
la franquesa, 'l bon humor y aquest ayre de parlar tant
propi dels montanyesos:

No se 'n niria al burdell,
vosté, senyora Teresa,
á no cumplí la promesa
que 'm té feta del aucell!
Jo senyora á fé de dell
som home de parlar clar,
y aixís li tinch de flocar,

ja hu prenguí ó no per tavola,
que 'l auçell de la Pujola
es masa car d' esperar.

Deyan, l' any 1810 que 'l francesos volian treure els monjos de la Murtra, y vestils casaca. L' autor per distraurers comensá á retratarne algun posantalpeu una décima. Veusen aquí una per mostra.

Aquest pobre cap-pelat
compassió á tots vos doni,
pus l' hábit de San Geroni
els Gabatxs li han llevat.

Ell d' aixó s' ha trastocat,
y com era apotecari,
ha donat en lo desvari
de remenar pots de ungüent,
per curarse el mal que sent
al lloch del escapulari.

D' un senyor que digué al autor que s' assemblava ab un S. Anton qu' aquell tenia, se 'n trunfá ab aquest cuhent epígrama.

Si 'l sant Anton es abat,
falta vosté prop de mi;
perque aquest sant sol tenir
sempre un *porch* al seu costat.

Notable es per la bona versificació y per esser ben descapdellada la glosa del «Dies iræ» que per motiu dels exámens que habian de tenir lloch á la cambra del Rector, engaltá als estudiants per apartals dels perills y féls estudiar. Com es tant llarga, solsament ne reproduhirém alguna posada.

11.^a

Molts que van ab corbatí
á pesar den Traveria, (1)
sens ferli may cortesia
y trunfantse 'n com de mi,
á ell mateix haurán de dir
juste judez ultionis
domum fac remissionis
del trajo, ciencia, y vida

(1) Vice-rector del Seminari que no volia que 'n duguessin.

y fesho tot desseguida
ante diem rationis.

17.^a

No puch ponderar quant sento
lo no poder jo ficarte
dins mon cor pera mostrarte
de dolor com me revento;
veurias ab quin lamento
oro supplex et acclinis
cor contritum quasi cinis;
veurias que ab dolor viu,
te suplica, prega y diu
gere curam mei finis.

18.^a

Ja donchs ab cara tranquil·la
sent tu 'l procurador meu,
esperaré á fe de Deu
lacrymosa dies illa
qua resurget ex favilla
plé de sust y de terror
y del mes fundat temor
judicandus homo reus
huic ergo parce Deus
reverent senyor Rector.

Molta polsinera alsá pel Seminari aquesta poesia, fentse de part del Rector y companyia, grans escorcollaments per saber qui era l' autor de semblants versos, arribant á sospitar del autor, si be may pogueren dirli *tu es ille vir* (tu ets aquell bergant).

Molt mes que 'l Rector de Vallfogona, conreuhá Fra Torrent l' Epitafi, si áxis poden anomenarse quatre rialles estampades á la llosa d' una tomba.

N' esmentarém tres que son els únichs que tenen alguna cosa recomanable.

1.

Digne de menció per la exacta pintura d' un home d' aquets que ab poca aygua s' ennuegan, com també pel joch de la paraula «trafech».

Sense trafech jau aquí
lo qui visqué atrafegat:

si ab trafech habia nat,

ab trafech també morí.

Trafech fou qui l' expel·lí

del trafech y del bullici;

ja lo trafech ó desfici

may mes l' atrafegará

fins que s' haurá d' aixecá

per compareixe á Judici.

2.

Talment fa riurer la pór que 'l fraregás té per tot dels francesos, y 'ns encisa l' estrany, cómich y epigramátich pensament dels darrers versos:

Aquí jau un fraregás

que fugint del enemich,

va refugiar-se á Vich

perque allí no perillás:

mes veyent no estava pas

encara hé á la segura,

atiná sa travessura

per fugir de tot esglay,

ferse un bon amagatay

dins d' aquesta sepultura.

3.

Divertit es aquest epitafi, escullit per lo ridícol y simpátich del P. Thomás, y graciós lo juhí que Deu fa *del bon jau*.

Jau en esta sepultura

lo reverent Thomás Roca,

capellá de nas de croca

y molt natural figura:

de fer una travessura

fou sempre ben incapás,

y per só lo bon Tomás

meresqué 'n lo seu judici

que Deu li dignés propici:

tens tanta bondat com nas.

Poch ardiment y entussisme respiran els seus cants patriótics; res tenen de semblansa ab lo majestuós ressó de la trompa ni ab l' alent de la trompeta: sos versos no 'ns donan cap ideya de la grandesa de la guerra de l' any vuyt;

un historiayre ne parlaria ab molta mes calor. Més no merexen cap menyspreu, puig sempre està cridant lo *tolle*, *tolle* contra els traydors, que segons l'autor molts n'hi havia al exércit. Per mostra reproduhirém aquesta décima:

Ja veus las cosas com van
si 't refias de la tropa;
jamay las cosas ab popa,
Catalunya t' anirán:
tira 'ls Gefes á Tetuan,
mes ceremonias no gastis,
gota mes de pá no 'ls pastis
y no tardis á aixecarte
antes que 'l vil Bonaparte
no 't diga: *tardis piulastis*.

Tot lo passable que hi hem trobat en aquets cants, es aquesta quarteta que en llengua castellana endressá al senyor Baró d' Eroles, ahont s' hi veu un xich de valentia:

Sintiera haberos de hacer
el epitafio, señor,
mientras existe un traidor
en el mundo que vencer.

Hem arribat derrerament á la mes bonica flor, senzilleta mes rica de flayre, qu' enjoya la corona poética del monjo Gerónim. Una sola llàgrima trobem en sos versos, en mitx de tantes rialles; aquesta llàgrima es d' anyoransa. L'autor, novici encara, pensa ab Montseny, lo vell guayta de sa terra, gira 'ls ulls al entorn, no 'l veu en lloch, li mancan encara cinch anys de noviciat, y... plora! Assegut com lo Cíclop de la faula al cim d' una roca, 's posa á cantar.

Per torná á mirá 'l Montseny
del terrat de casa estant
no hi ha com anar cantant
qui dia passa, any empeny.

GLOSA.

No falta qui pert lo seny,
qui s' espera y desespera,
y no troba cap manera
per torná mirá 'l Montseny.

Lo desitx es tant y tant,
que ja no pot aguantarlo;
y 'l cas es que vol mirarlo,
del terrat de casa estant.

Mes ni per un botaban
pot arribá á conseguirho,
y diu que per no sentirho
no hi ha com aná cantant.

Y 'l venerable Montseny
podrá pendrer paciència,
que tot fent la obediència
quí dia passa, any empeny.

Quina tristesa tan dolça! quin sentiment tant viu en mitx de tanta senzillesa y fins descuyt! ¿No us encisa la candorosa manera d' expressarho? tament sembla que 'l poeta no ho gosa dir de tant que ho sent, com fan els vers ay-madors devant del seu amor. Qui no 's conmovi devant de tanta ternura! Verdaderament hi veyém un poeta que parla de cor, que ayma molt la seva terra: aquesta la simbolisa 'l poeta ab lo terrat de casa seva y la falaguera figura del blanch Montseny. L'esperansa de torná 'ls á veurer un jorn l'aconhorta, ensemps que la ideya de que compleix son deber estantse al convent de la Murtra.

Tot lo qu' hem sabut hi hem fet pera donar á conèixer tal com era 'l nostre paysá frá Marian Torrent y Vinyas. Creyem que será molt del cas conclourer ab la següent décima que feu l' autor per posar al peu del seu retrato del convent de la Murtra: me sembla molt exacte, afegintli la part que sa humilitat li feu trerer,

Es frá Mariano Torrent
fill d' hábit d' est monestir,
que fou en comú sentir,
frare del tenor següent.

En virtuts fou aprenent
en ciencias atrassat,
en raresas consumat;
mes en mitx d' aquets defectes,
fou llibre d' humans respectes
y amich de la veritat.

Vich Setembre 1871.

MAGÍ VERDAGUER CALLIS.

LOS DOTZE MESOS

(CUENTO ESLAVO.)

Una vegada era una viuda que tenia duas fillas, la una Maronchka, de son primer matrimoni, la altre filla de son segon anomenada Elena. Veus aquí que tant com estimada era aqueixa, era aborrida Maronchka sent aixís qu'era la mes guapa y bona. La senzilla Maronchka no 's donava compte de perque lo despit de sa madrastra esclatava cada volta que la veyia, y á la pobreta era á qui encarregavan los travalls mes pesats de la casa. Ella era qui arreglava las cambras quina feya las bugadas, cusia, filava, teixia, anava á buscar llenya, guardava la vaca y tot aixó sens que ningú l'ajudés en mitj de tanta feyna. Elena no feya mes qu'anar de una diversió á l'altra.

Maronchka no obstant sufria totas las fatigas sens queixarse, y escoltava los crits y renys de sa germana y madrastra ab lo sonris sempre á la boca y ab la paciencia d'un ángel. Y no obstant aquesta angélica resignació no las entendria gens: tot al contrari, cada dia se tornavan mes exigents y mes raras ab ella, perque ab los anys l'hermosura de Maronchka creixia mentres que la Elena feya por de tant lletja. A la madrastra la rencunia se la menjava pensant que mentres á la horfana tots los jóvens li darian la preferencia, no n'hi hauria ni un pera la seva filla. Així es que resolgué tréurela de casa, y á n'aquest fi ferli insoporable la estada en ella. La fam, las privacions de tota mena, los cops, las injurias diarias res li escassejava. L'home mes malvat no hauria pogut imaginar serveys ni trevalls mes refinadament terribles de los que li manavan las duas mestressas. No obstant Maronchka se tornava cada dia mes dócil y mes hermosa. Un dia á lo mes rigorós de l'ivern l'Elena volgué un ram de violas bosquetanas.

Ey! tu, Maronchka, li digué ves dalt la montanya á bus-

car un ram de violas boscanas, ne vuy un ram per posarmel al pit. Afanyat be y ves depressa; ne vuy de ben frescas y gemadas: ¿Ho sents?

—Ay, Deu meu, tu no pensas lo que dius, estimada germana: ¿has vist may las violas florir damunt la neu? respongué la pobre noya.

—Desgraciada; t'atreveixes, donchs, á desobeir más ordres? ni una sola paraula mes y cap amunt. Pensa be, que si no'm portas aviat un bon ram de violas al tornar te mataré.

La madrastra hi afegí unas quantas injurias. De un fort cop de puny tirá á la pobre Maronchka fora al portal y tancá la porta ab rabia. La noya tot plorant aná pujant la montanya. La neu tot ho cobria, sens veures per sobre cap petjada humana. Molt temps caminà endinzantse en los frondosos boscos. Tenia gana, tremolava de fret y pregava á Deu que la fes morir.

Al fi, vejé un llumet lluny molt lluny, y ella que s'hi va dirigir pujant sempre, fins que fou dalt de tot de la montanya. Allí dalt la cima mes alta, s'hi veyan dotze ajegantadas pedras. Sobre aquestas pedras, la noya hi va veure dotze homes asseguts, tres dels quals tenian lo cap blanch, altres tres que no li tenian tant, tres de bona edat y á la fi, tres de molt joves y guapos. No deyan res; mes cada hu d'ells mirava lo foch qu'era lo llum que havia vist la noya, ab gran atenció. Aquets dotze homes no eran altres que los dotze mesos del any. Lo gran *Setchène* (janer), qu'estava sentat mes amunt que sos companys, tenia lo bigoti y los cavells blanchs com la neu y un gros bastó á la ma.

Maronchka ne tingué por. Despés d'alguns moments de silenci y d'estupor, cobrá animo y acostantshi los hi digué:

Homes de Deu, permeteumé d'escalfarme en vost refoch: l'ivern me fa tremolar.

Lo gran *Setchène*, alsant lo cap preguntá:

Per qué vens aquí, filla meva, que hi cercas?

—Busco violas, respongué Maronchka.

—No n'es pas lo temps de las violas, no vens que la neu tot ho enmantella ¿digué *Setchène*?

—Prou que ho se; ma germana Elena y ma madrastra m'han manat que los hi portés violas de vostra mantanya

y si no las hi porto me matarán. Per favor dígueume, pastors, ahont ne puch trovar?

Lo gran Setchène, alsantse, se 'n aná vers lo mes jove dels mesos, y posantli son bastó entre sas mans li digué.

Germá Brégène (mars), vesten á seure en lo lloch mes alt!

Lo mes de Brégène s' assegué sobre la pedra mes alta y feu una senyal ab lo bastó sobre lo foch. En un obrir y tancar d' ulls las flamas pujaren cap al cel y desseguida la neu se fongué y los arbres y plantas traguieren hermosa brotada. Per sobre la terra se vegé l' herba verdejar y entremitj d' ella obriren sos cálzers las margaridas; era la primavera. Sota las brancas de las matas nasquieren violetas, tot lo camp ne blavejava.

—Afanyat á cullirne, Maronchka, li cridá Brégène, ves ben depressa.

L' hermosa hórmana, tota contenta cuytá á fer sa cullida, tant, que 'n feu un gros ram. Despres d' haber regraciat á 'ls mesos de tot cor, s' en torná corrents á casa seva alegre y ditxosa.

Gran fou la sorpresa de la madrastra y d' Elena al veure un ram de violas tant gemadas y hermosas. Quan obriren la porta á Maronchka, tota la casa s' omplí del suau perfum de las violas.

—¿Ahont has anat á cullirlas? li preguntá l' Elena.

—Allá dalt, sota las matas del cim de la montanya, respongué.

Elena agafá lo ram: no 's cansava d' olorarlo, y lo feya olorar á sa mare sens deixar ni una sola flor á Maronchka y sens menys darli las gracias.

L' endemá, s' estava l' Elena escalfantse devant lo foch y tingué desitjos de menjar maduixas. Cridá sa germana y le digué:

—Maronchka, ves corrent dalt de la montanya á buscar-me maduixas, las vull ben dolsas y ben maduras.

—¡Ay Deu! ¿s' ha sentit á dir may que las maduixas maduressin sobre la neu?

—¿Vol callar, la venta fochs? No hi ha réplicas que hi valguin: si no 'm portas las maduixas desseguida te faré matar sens remey: ara ja ho saps.

Després d' aquesta amenassa de l' Elena la madrastra

agafà la pobre Maronchka, y la va empenya fora la porta que després tancà ab clau.

La desgraciada hórfa, ab los ulls plens de llàgrimas anà pujant montanya amunt. La neu era espessa y sens cap trassa humana. Maronchka, coneixent ja lo camí, no 's va perdre y anà tot dret vers lo cim de la montanya ahont vora un gran foch va veurer assentats los dotze mesos. Lo gran Setchène ocupava lo puesto mes alt.

—Homes de Deu, permeteume que m' escalfi al vostre foch: l'ivern me fa tremolar, los hi digué acostanshi.

Lo grand Setchène alsà lo cap y preguntà.

—¿Per qué vens y qué buscas?

—Vinch á buscar maduixas, respongué Maronchka.

—Estem al cor de l'ivern, las maduixas no creixen sobre la neu, murmurà Setchène.

—Ja ho sé, digué Maronchka ab tristesa, mes ma germana y ma madrastra m' han manat que 'ls hi portés maduixas y si no ho fas me matarán. Tingueu pietat, bons pastors, y ensenyeume ahont ne podré trobar.

Lo grand Setchène s' alsà, s' acostà á lo mes que tenia devant seu y posantli son bastó á la ma, li digué:

—Germà Tchervène (Juny), pren lo lloch mes alt.

Lo mes de Tchervène anà á sentarse á la pedra mes alta: feu un gesto ab lo bastó sobre lo foch y las flamas pujaren vers lo cel. Ab un moment lo calor feu fondre la neu; la terra se cobrí de verdura, los arbres se vestiren de fullas, los aucells se posaren á cantar y flors de tota lley s' escamparen per tot arreu: era l' estiu. Sobre l' herba s' hi veyan una infinitat de estrelletas blancas, com si las hi haguessin plantat. Ab un tancar y obrir d' ulls aquestas estrellas se tornavan maduixas que maduravan al moment, de manera que avans que Maronchka tingués temps de fer la senyal de la creu ja cobrian tot lo prat, s' hauria dit que era un mar de sanch.

«Depressa, depressa, afanyat á fer la cullita Maronchka», li digué lo mes de Teheroene.

Tota contenta se posa á cullirlas y n' omplí lo devantal; despres donà á los mesos las gracias de tot cor y s' en anà contenta y alegre, cap á casa seva.

Elena y sa mare quedaren molt paradas al veure que Maronchka duya maduixas. Corregueren á obrirli la por-

ta y desseguida tota la casa s' ompli de un dols perfum.
—¿Ahont has anat á buscarlas? li preguntá l' Elena brus-
cament.

—Allá, dalt de la montanya, y que se n' hi troban moltes.

Elena s' apropiá totes las maduixas: ne doná unas quan-
tas á sa mare y devorá las altres sens ni tan sols oferirne á
la pobre hórana ni deixárlashi probar.

Lo tercer dia Elena, satisfeta de las maduixas, volgué po-
mas vermellas cullidas de fresch y digné.

—Maronchka, depressa y corrents ves dalt de la montanya
á buscar-me pomas vermellas.

—Deu meu, jermana, ja be saps que á l' hivern las pome-
ras quedan sense fruyt ni fullas.

—Malvada peresosa, quietut y corrents cap á la montanya
y sápigues que si no me portas las pomas desseguida te fa-
ré matar.

Com de costum, la madrastra l' agafá ab rudesia y des-
pres d' haberla tret de casa posá los forrellats á la porta.

L' hórana plorant amargament, se ficá dins lo bosch
de la montanya. Lo gruix de neu era espessíssim y no s' hi
veya cap petjada humana. No 's perdé, per aixó y 's dirigia
tot dret vers lo cim de la montanya ahont cremava lo gran
foch voltat de 'ls dotze mesos. Estavan inmóvils en sos llochs
y lo gran Setchène ocupava lo mes alt.

—Homes de Deu, deixeume escalfar en vostre foch, l' hi-
vern me fa tremolar, digué acostantse al foch.

Lo gran Setchène alsá lo cap y preguntá á la noyeta:

—Per qué has vingut aquí y que hi buscas?

—Vinch á buscar pomas vermellas, va respondre Ma-
ronchka.

—¡Pero si estém en ple hivern y no es lo temps d' haber-
ni! li replicá lo gran Setchène.

—Be prou que ho sé, mes ma germana y ma madrastra m'
han manat que las hi portés pomas de la montanya y que
si no 'm matarian.

Lo gran Setchène se alsá de son siti, per anar á buscar
un dels mesqs, vellet ja, al que doná son bastó dientli:

—Germá Zaré (setembre) puja al puesto de honor.

Lo mes de Zaré s' assegué en lo siti mes alt y va fer una
senyal ab lo bastó. Las flamas s' alsaren desseguida prenent
un color vermellós. La neu desaparegué. A pesar d' aixó las

fullas no s' tenian be dalt dels arbres, queyan l' una darrera altra y s' escampavan d' assí d' allà portadas per una fret ventiljol, encatífant lo prat. L' horfaneta hi veyá molt pocas flors, no mes que flors darrerencas com oliardas y salabrugas.

Maronchka buscava en va sas pomas vermel·las, fins que tot de un plegat s' adoná de una pomera á una altura inmensa y amagadas entre sas branca·s algunas pomas vermelletas.

— Afanyat á cullirlas Maronchka, li cridá lo mes ab veu imperiosa.

La noyeta, tota contenta, se posá á espolsar l' arbre: una poma caygué. Després de una altre empen·ta, una altre poma caygué á sos peus.

— Ja ne tens prou, li digué lo mes, cuyta á tornar á casa teva.

L' horfaneta obehí y després d' haver cullit duas pomas, y haber donat las gracias als mesos, emprengué la marxa alegrement.

L' Elena y la madrastra quedaren admiradas al veure venir á Maronchka ab las pomas. Corregueren á obrirli la porta y á péndreli las pomas que 'ls hi duya.

— Com ho has fet pera cullirlas? pregunta l' Elena.

— Encara n' han quedat dalt la pomera de la montanya, respongué Maronchka.

— Y perque no n' has portat mes, donchs, li cridá ab rabia sa germana. Te 'n deus haver menjat alguna pel camí, bestia dolenta!

— No, germaneta, ni tant sols las he tastadas, digué Maronchka. La primera vegada que he espolsat l' arbre n' ha caygut una y la segona n' ha caygut un' altre y vetho aquí. No han volgut que ne cullís mes y m' han manat que tornés depressa cap á casa.

— Malt llamp te confongués, cridá Elena aixecant la ma·pera pegar á sa germana.

Maronchka no tingué altre resposta que las llágrimas. Pregava á Deu que se l' emportés avans de que sa madrastra y sa germana la matessin á cops. Al fi s' amagá dins la cuyna.

Elena, aficionada á la bona fruyta, se posá á pelar la poma que trobá tant bona y exquisida com no n' hagués

menjat d'altra. Sa madrastra era del mateix paré; cada una després d'haber menjat la seva poma se sentí ab ganas de menjarne mes.

Mare, donéume un sistell que vuy anar jo á cercarne, perque aquesta malvada ventafochs se las menjaria totes pel camí. Ja sabré trobar la montanya de la pomera y una vegada allí ja podrán cridar tant com vulguin los pastors que no me mouré fins haber cullit totes las pomas.»

No fent cas dels consells de sa mare, l'Elena agafá lo cistell, s'abrigá be ab lo mocadó y agafá lo camí de la montanya. Sa mare, al peu de la porta se la mirá fins que va del tot desapareixe.

La neu tot ho cobria: cap rastre humá's veyá en lloch. Elena caminá molt temps y's perdé fins que va veure brillar un llum ahont se dirigí. A dalt de la montanya trobá un gran foch al voltant del que estavan assentats los dotze mesos. De prompte no gosá acostarshi, mes luego s'en hi va anar estenguent las mans sobre l' foch pera escalfarshi. Ni menys preguntá als mesos si li donavan permís: ni menys se digná dirigirlosi la paraula.

Qué es lo que 't porta aquí? ¿qué hi buscas? li preguntá Setchène ab severa veu.

—No 't tinch de dar cap compte, vell barbut: per qué vols sebre ahont vaig? respongué ab mals modos l'Elena girant-li l'esquena y anantsen cap al prat.

Lo gran Setchène arrugá lo front y fent un gesto ab lo bastó sobre son cap.

Ab un instant lo cel se cobrí de núvols, lo foch s'apagá, la neu caygué ab abundancia y se girá un vent glacial que ressonava per tota la montanya. Al retró de la tempestat, Elena hi juntava malediccions contra Deu y contra sa germana. Lo baf que de la terra surtia no bastá á escalfarla ni tant sols una mica. Sa mare la esperava; tot era mirar per la finestra, y veyent que no venia surtí á la porta, pujá al terrat, mes sa filla no va compareixe. Las horas passaren y l'Elena no torná.

—¿S' hauria distret tant ab las pomas qu' hagués arribat á oblidarse de casa? Es precis que vaji jo mateixa á buscarla.

La mare s'emolicá be ab son mocador y corra á buscar l'Elena. La neu tot ho cobreix: cap petjada humana, se veu

en lloch: cap veu respon á la seva. Llarch rato rodá á la ventura, nevava molt y lo vent glassat ressonava per la montanya.

Maronchka habia fet lo dinar, habia munyit la vaca, pero ni la madrastra ni Elena compareixian. Heus aquí que lo fus de l' horfaneta ja es tot ple, la feyna del dia está acabada, la nit s' acosta y no han tornat.

¿Los hi haurá succehit alguna desgracia? Ay Deu meu, digué la bona noya obrint la finestra.

La tempesta ha passat, lo cel s' ha omplert d' estrelles, la neu brilla de son resplandor, cap criatura humana se veu en lloch. Maronchka tanca ab pena la finestra, se senya y resa per sa madrastra y per sa germana. L' endemà las espera per esmorsar, despres per dinar, mes en va: ni Elena ni la madrastra arrivaren. Totas duas habian mort de fret dalt la montanya. L' herencia d' una casa, d' una vaca, y d' un camp tocá á la bona Maronchka. Al cap d' un quant temps se casá ab un bon hereu y tots dos junts visqueren sempre contents y felissos.

A.

LES DARRERIES DEL ANY

Any, adèu!—

Ve la vesprada,
lo sol devalla á sa posta;
d' estrelles enmantellada,
la nit s' acosta, s' acosta.
L' any mor ab eix' hora baixa;
bon fuster feuli la caixa,
feula ben ampla, fuster,
mes que la dels altres morts;
que hi cápian uns quants recorts
d' amor, de gloria, de pler.

¡Han mort tantes hores bones!
¡han mort la riatlla, l' encant,
y aquelles dolces estones
que passávam festejant!
¡Les anades al de-fora!
¡tot alló que 'l cor anyora!
¡les berenades al camp!
¡les caramelles de nit!
¡tot adepressa ha fugit!
¡tot ha passat com un llam!

¿No tornarà? si Dèu vol
ab l' any que vé tornarà;
¿no llumena 'l mateix sol
l' un dia que l' endemà?
¿no torna la primavera?
¿no hi torna á haver blat á l' era?
mes ay! los plers que vindrán
á endolçar nostres fatichs:
no aquells d' ahí tan bonichs,
¡uns altres plahers serán!

Adèu! ¡com la cor me pesa!
no mes lo plorar me plau;
¡válgam Dèu! ¡quina tristesa
quant se diu: *adeu siau*.
¡Quants com jo en aquet moment
llansarán queixas al vent!
¡quants com jo recordarán

que 'ls plahers que al mon se tenen,
trigan molt sempre que venen,
y com fum que 's perd se 'n van.

Tocan hores; per quiseuna
tinch un ressó dins mon pit;
¡quant será que 'n falti una
pera fugir de ma nit!
¡Oh ditxós, any que te 'n vas!
al menys tú no tornarás;
naltres hem d' estar al mon
á sofrir los tristos dies,
hont mos semblan alegríes,
penes que passades son.

¡Sempre aixís! no mes bonich
veyém lo que s' ha allunyat,
lo present sempre es fatich,
y sempre es bresca 'l passat.
Tal es la lley da la vida,
lluytar, lluytar sense mida,
sempre 'l cor desconortat,
sempre fel, plant y anyorança,
que d' allí hont va l' esperança,
sempre 'n fuig la realitat.

¡Encare mes batallades?
¡ja ha passat un' hora mes?
¡a poch á poch, compassades
surten y moren després.
¡Oh! no sé perque en eixa hora
lo meu cor molt mes s' anyora!
¡no sé quin neguit estrany!
una, dos... dotze vegades
ressonan les batallades...
adeu!—ja som á Cap-d'-any.

JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA.

BIBLIOGRAFIA

Apuntes de Historia de Lérida ó sea compendiosa reseña de sus mas principales hechos desde la fundacion de la ciudad hasta nuestros tiempos; con noticias de sus monumentos, de su Universidad y varones ilustres que han florecido en ella, de los escritores leridanos así como tambien de su comércio, industria y agricultura, usos y tradiciones populares por D. José Pleyan de Porta.—Lérida: Imprenta de Carruez.—1873.

La publicació d' una historia local fa sempre de bon rebre, ja perque suministra alguns cops datos que aclareixen punts obscurs de la historia general y es sempre un element per á las generalisacions filosóficas sobre la economia social y política, en las distintas épocas, de la agrupació total en que está enclavada la localitat que s' historia; ja, y mes principalment, perque ve á satisfer, en quant als naturals d' aquesta, la curiositat que té instintivament tothom de coneixe fins en sos mes petits detalls la vida dels avis, que ve á ser la de la familia propia, y las vicissituts y trasmudacions que ha experimentat aquell territori que trepitjem cada dia y per lo qual sentim l' amor de pátria en lo que té de mes viu y de mes immediat.

En aquest concepte, sobre tot, es digne d' aplauso 'l treball històrich que 'ns ocupa y qual publicació, feta per entregas, ha terminat recientment. Lleyda en lo civil y en lo polítich, Lleyda en lo eclesiástich, Lleyda en lo literari y artístich, Lleyda en lo productor y en lo mercantil, apareixen successivament estudiadas ab regular coneixement de causa, y presentadas baix lo prisma de la realitat en la manera aproximada ab que es possible coneixe la realitat històrica.

Induptablement, aquella capital ocupa un lloch culminant en la Historia pátria. Fundada ja, si la tradició no ment, en los temps prehistòrichs, la *Nilieta Sícura*, mare de la futura Lleyda, escampa sas llevors, que 'l vent de la emigració se n' emporta fins á estrangeras terras: Tucídides, al visitar á Sicilia, descubreix encara restos de la colonia sícura que la colonisá; Eneas, al trasladar sos Penats de Troya al Laci, empelta la sang sícura de sos companys en la sang sícura dels habitants de la terra invadida y fa que 'ls futurs dominadors del mon tingan llur origen primordial en las voras del que es avuy lo Segre; convertida en Ilerda, se bat contra 'ls cartaginesos y

contra 'ls romans y es avassallada successivament per los uns y per los altres; Romana, assisteix de testimoni á las guerras de Pompey y César, y de poch li ve que no presencia la destrucció completa de las esperansas d' aquest famós triumvir; alberga á Herodes, l' inich degollador del Precursor y á Pons Pilat, l' hipócrita assessi del Messias; se fa capital dels Bagaudos, defensors de la independència pàtria, per á ser després Goda y convertirse mes tart, seguint la sort d' Espanya, en capital musulmana, fins que, passats quatre segles, la espasa d' en Ramon Berenguer la cristianisa. Desde llavors, la Lareda árabe, comensa sa vida municipal independent, empori del saber per sa Universitat, protegida y fael sirventa dels Comptes Reys, de qual corona es floró brillantíssim, per á anar decandint ab la casa d' Austria fins á la mort completa de sa privilegiada independència, quan lo primer dels Borbons estripa ab sa estrangera espasa 'ls vells pergamins de Catalunya.

Aquestos períodos brillants apareixen trassats successivament en la obra del Sr. Pleyan, ab forma un xich abocetada, es veritat, pero que deixa visibles los contorns, lo bastant per á que 'l lector se forme idea de lo que ha estat la antigua Lleyda y per á que en successius estudis, basats en las noticias que compila y las que dona de noves, y en los documents que ha coleccionat per via d' apèndices, pugan anarse arrodonint y completant lo quadro d' aquella interessant Historia.

Asociació literaria de Gerona.—Año segundo de su instalacion.—Certámen de MDCCCLXXIII.—(Segell de la Associació).—Gerona.—Establecimiento tipográfico de Manuel Llach, 1874.

De la historia de Lleyda al volum de la Associació de Gerona que tenim entre mans y que s' ha publicat ara últimament, la transició no es tant violenta com á primer cop d' ull sembla. La historia ocupa en ell la mes important plassa, ja que de 302 planas que te, las 208 están ocupadas, per la de la vila de Sant Feliu de Guíxols que ha fet lo jove escriptor geroní D. Emili Grahit y ha sigut premiada ab la *Rosa de plata* oferta per los Srs. Director y professors del Colegi Vidal de dita vila; aixó, encara, sense contar las 10 que, entre las restants, destinadas á la publicació de poesías, poden sense dificultat dirse ocupadas per la historia y son las en que va imprés lo romans històrich del siti de Gerona en l' any 8, premiat ab lo *Llaurer d' or* ofert per la Excm. Diputació Provincial de Gerona.

Hem dit historia y ara dirém que potser massa historia. Parlem del romans que acabem de nomenar.

La poesia històrica no es un capítol d' historia. No consisteix sa bondat com la d' aquest en la narració escrupulosament cronològica

d' un fet ó d' una série de fets, ni en la abundancia de detalls y d' incidents y de noticias rigurosament certas, suficients á donar al lector, ávit d' instruhirse, una cabal noticia del punt subjecte á estudi. Si aixís fos lo non plus ultra en poesia històrica se trovaria en aquelles cròniques rimadas que ab tanta d' abundó nos han llegat los segles medis, y que interessan tant sols avuy per avuy al esperit investigador del historiador ó del filòlech com á fonts històriques per á aquell, com á documents autèntichs de la marxa successiva de la llengua, per al segon. Lo poeta te dintre de la historia una llibertat que no te l' historiador; aquest ve trabat per las exigencias de la certesa resident fora d' ell, aquell no te altrás trabas que las que ell mateix imposa á sa imaginació y á son sentiment y á son entussiasme, fonts purament íntimas: d' aquí una manera especial de considerar lo fet y una manera especial d' apoderarsen. Per á ell los rasgos culminants y 'ls únichs que trau á colació son los que mes contribueixen al objecte que 's proposa, que es deleytar en la accepció mes pura de la paraula. Desdenya incidents y detalls que ofuscarian la grandesa de sos quadros, obscurint las figuras ó 'ls grupos principals que en ells pinta, per ó deturarse sols en destacar ben bé aquestos, sabent de sobras que la nimietat no fa mes que refredar l' entussiasme que inspira la contemplació dels mateixos.

Aquesta nimietat històrica, aquesta superabundancia de detalls es lo que hi sobra en lo *Siti de Girona*, en quant al fons de la composició, y 'l prosaisme que d' aquí resulta en molts trossos, junt ab los defectes de forma, un d' ells, y capital lo del metre que corre embarrassat y llanguit dintre de la combinació alternada de versos de vuyt y de cinq sílabas, fan sa lectura ingrata, quan sense tals defectes, l' entussiasme ab que están contadas las mes capdals escenas d' aquella heròica epopeya de la capital gironina y la veritat esgarrifosa de sos quadros, farian del *Siti de Girona* una brillant composició del tot digna del premi ab que fou distingida.

Ni aquest pro ni altre de semblant te la composició que obtingué 'l premi de las obras de Fra Lluís de Leon ofertas per lo Bisbe de Girona y que 's titula, *Penediment y goig*, desdixat part d' un ingeni que 's retors y corre estremadament violentat per entre sis posadas d' una combinació mètrica estranya, en que hi vessan los ripis y las frases y paraulas dutas per los cabells, no trovantse, á cambi, al cap de vall del vas, ni una sola idea nova, ni un sol pensament que no sia vulgar de tant remenarse, ni una expressió felís, ni gota la mes petita d' espontaneïtat, ni de sentiment, ni de vida. Lo quadro es dur de tochs, potser massa, pero, francament, quan se veu premiada per un Jurat—y lo mes notable es que 'l componian personas inteligents—una poesia que te fragments com los de

En la buydor feréstega
d' eixa vall de tristura

nafrat mon cor, tot sol, se condolia
y malehia
ma soletat, ma angústia
mon dol, ma malhauransa
mos dolors, mon desfici, ma frisança
mon desconhort.
.....
¡Tristos jorns..... ja fugireu!
¡Mals aguanyadas llágrimas
que, foll y *poeruch*, jo n' he llansadas
tantes vegadas!
Cap mes ha d' escaldarne
mos ulls rogenchs; si cego
y ubriach plorí, á Tu, Deu meu, m' entrego:
¡Pietat, Senyor!
.....
Creient ja so. 'L dupte,
Deu meu, ja no s'acotxa
dintre mon pit, y 'l cos que n' aleteja
gay, se rabeja
en una mar inmensa
de plers y benhauransa:
sols ne sento, Senyor, viua recansa
d' haver pecat.

ó altres que podriam citar si no tots; quan se veuhen, donchs, poesías per l' estil agraciadas y no com se vulga, sino ab premi, y en un certámen de la importancia del de Gerona, es impossible refrenar la ploma ni passarlas per alt callant lo que individualment dirá tothom qui conega 'l volum en que va inclosa. Per aquest camí no 's fomenta la literatura; lo que 's fa es dar alas de poeta á qui no pot aixecar lo pit d' en terra, apartantlo d' altres camins per hont tal vegada podria arriuar á fer cosas mes bonas; lo que 's fa es donar á entendre á qui no conegue als nostres poetas y sas obras, que van escasos aquells y van pobres aquestas quan poesias de la poca alsada del *Penediment y goig* arriuan cómodament á heure premis instituhits tant sols per á galardonar lo mellor d' entre lo mellor.

Grat sia á Deu que podem fugir de la censura, que per no estar á pler en lo nostre carácter no hagueram feta sens un motiu molt poderós als nostres ulls, grat sia á Deu que podem deixar la censura per á entrar á vela estesa en las ayguas de la alabansa y de la alabansa sincera.

No son pochos los motius de ella que s' ha conquistat lo digne jurat del Certámen al discernir los respectius premis ab que venen agraciadas, á las duas odas *La Gloria* y *Per la Patria*, al romans histórich *Joan Blanca*, composicions totes tres catalanas, y á la comedia castellana *Lo peor ser vanidoso ó niños y mariposas*. Una vegada mes

han demostrat sos respectius autors, D. Angel Guimerá, D. Francesch Ubach y D. Joaquim Assensi d' Alcántara, de la comedia aquest darrer, las dots rellevants de poeta de que están adornats y que ben be 's revelan en las produccions citadas.

Pero hont, sobre tot, brilla l' acert del Jurat es en la elecció de la nomenada comedia. Nosaltres no podrém oblidar l' efecte que 'ns causá sa representació en un col·legi d' aquesta Ciutat, feta per los mateixos alumnes, efecte que 'ns ha reproduhit y 'ns reproduceix cada vegada sa lectura. En aquella escena, que es la seua natural y la que li senyala l' autor, es hont brillan fins á fer vibrar las mes delicadas cordas del sentiment, las máximas de sana moral escampadas en las fàcils tiradas de versos lírics que 's posan en boca dels interlocutors; allí es hont s' experimentan los efectes del senzill pero interessant contrast de caràcters, base moral de la encara mes senzilla acció que desenrotlla la comedia; allí es hont se veu la inspiració del autor que deixa conmogut al que escolta fins á arrencarli llàgrimes per refractaris que sian sos ulls á deixarlas corre. Aquest efecte moral es la mellor alabansa y la mellor prova de que s' ha complert l' intent que portava al oferir lo premi, l' il·lustrat Director del Col·legi de Gerona Dr. D. Fernando Roig.

Y ara, dem fi á aquestes ratllas ab una pregunta. ¿Per qué no hem de veure en lo volum las nou poesías que menciona en sa correcta memoria, com á agraciadas ab accésits, lo Sr. Secretari del Jurat D. Joaquim Botet y Sisó? La resposta que 's dona en una petita nota que dú estampada 'l volum no sembla prou satisfactoria, puig si per falta de fondos no podian publicarse, podian suprimirse perfectament—aixís nos sembla—alguns documents dels *Apéndices* á la Historia de S. Feliu, lo qual s' hauria pogut fer sense deixarla manca, é invertir lo que ha costat sa estampació, útil no mes que á alguns erudits y encara potser no tant útil com curiosa, en la de ditas poesías. Aixís, si hem de dar fe al judici del Jurat, s' hauria enriquit la nostra literatura y mes directament la publicació mateixa, y fora dable aquilatar ab la pedra de toch de la comparació ab las poesías distingidas ab accésits, lo mérit de las premiadas y publicadas.

Segurs estém de que 'l Sr. Grahit, que provas te dadas de son amor á la nostra literatura, hauria accedit á la mes petita indicació del Jurat á escursar la llarga colecció de dits apéndices. La literatura 'n valdria mes sense valdren menos la historia ni sas curiosas *Memorias y noticias* per á la de la vila de San Feliu de Guíxols.

J. SARDÁ.

NOVAS

Rahons d' extremada delicadesa foren causa de que en la correspondencia de Lleyda inserta en lo número 3 del corrent any de LA RENAXENSA, al donar compte nostre ilustrat corresponsal de la festa literaria de distribució de premis celebrada per la *Academia Bibliográfico-Mariana* de la dita ciutat, callés un interessantíssim epissodi de la propia solemnitat. Tal fou la solemne adjudicació d' una magnífica corona de llaurer de plata al inspirat y modest poeta lleydá D. Lluís Roca y Florejachs, tantas voltas aplaudit pèl públich de nostra ciutat en las festas dels Jochs Florals y tan estimat de quantas personas buscan en la poesia la manifestació de puríssimas afeccions.

Ignorant lo senyor Roca y Florejachs de la distinció que se li preparava per lo respectable director de la *Academia* D. Joseph Maria Escolá,—ja que s' havia gnardada una absoluta reserva á fi d' evitar que 'ls destorbés la modestia del poeta que 'ns ocupa—la sorpresa general doná al acte mes atractiu é importancia. La mencionada corona, en efecte, 's veyá damunt la taula presidencial al costat dels altres premis adjudicadors; totas las miradas se ficsavan en ella y ningú podía esplicarse son significat. Per fi, després de la distribució de premis del certámen, la veu del senyor President aclarí l' enigma, ab certáment ben rahunada improvisació, que sentim no poder transcriure, y que fou interrompuda ab gran picaments de mans al anomenar D. Lluís Roca y Florejachs, axís com al finalisarse.

Felicitem de tot cor al mes espiritual de nostres poetas catalans, al digne Sr. President de la *Academia Bibliográfico-Mariana*, per haver interpretat ab tant d' acert los sentiments de la matexa, y á la ciutat de Lleyda per haver honrat dignament lo verdader mérit d' un sos fills.

Está á punt de donarse á la venta un tomo de igual forma que la de LA RENAXENSA dels últims anys y contenint la segona série del eruditíssim treball del sábi académich Reverent Fidel Fita y Colomer, LOS REYS D' ARAGÓ Y LA SEU DE GERONA. S' ha escullit esta forma pera que puguin nostres suscriptors encuadernarlo ab sos últims volúms.

Tenim lo sentiment d' anunciar á nostres lectors la mort del conegut poeta catalá n' Eussebi Anglora (q. e. p. d.) Lo Sr. Anglora que era advocat del Iltre. Colegi d' aquesta ciutat, ocupaba darrerament un plassa d' oficial en l' Arxiu de Indias de Sevilla. Las composicions poéticas li havian conquistat merescuts lloers en distins certámens, y havia publicat no fa molt *La humana comedia*, deixant sens acabar un poema dramátich titolat *Homero*. Fou altre dels manenedors del Consistori dels Jochs florals del any 1869.

L' Academia Provincial de Bellas Arts ha publicat lo programa del concurs pera obtenir la pensió de 3,000 pesetas anuals qu' ofereix un vehí de Barcelona amant de las bellas arts, pera que 'l pintor que l' obtinga pugua continuar sos estudis á Roma.

A pesar de que dita persona ha volgut conservar l' anónim, la premsa s' ha cregut en lo deber de revelar lo nom de D. Fernando Puig, qu' es lo del distingit patrici que de tant digna manera vol honrar la memoria de Fortuny, pera que 'l públich, com nosaltres ara, pogués felicitarlo com se mereix, per acte que fa per si sol lo mellor elogi del qui l' executa.

S' ha estrenat al Romea lo drama dels Srs. Feliu y Codina y Pitarra *La filla del marxant* del que 'ns ocuparèm detingudament.

Hem tingut lo gust de visitar la Exposició de treballs de

senyora que ha format en son local del carrer del Pi lo Foment de la Producció Nacional, y no podem menys de felicitar á tant benemérita Associació per lo complet éxit qu' han obtingut sos esforços. Nombrosos y richs son los objectes exposats qu' atrauen las miradas uns per sa riquesa, per son treball los altres, y molts pel bon gust que revelan. Allí s' vehuen vistosas catifas, delicats cortinatjes, quadros bordats, sillons ab magnífica tapiceria, richs ornaments sacerdotals, objectes purament d' adorno y fins mostres de artística caligrafia; revelant tot la importancia del treball femení en lo seno de las familias y lo que ell pot arribá á ser si 's va perfeccionant l' educació de la dona en totas las clases.

En lo Diari de Barcelona hem vist que está ja en vias de realisació lo projecte que anunciarem tenia la Excelentíssima Sra. Duquesa de Medinaceli de restaurar lo monastir de San Pere de Roda, y que los iniciadors d' aquesta lloable idea foren los Srs. Fita y Almeda. A aquella y á estos deurá agrahir, donchs, Catalunya la conservació d' una de sas joyas artísticas.

Complint ab lo principal objecte pera que fou fundada la *Revista de archivos bibliotecas y museos* (núm. 21-15 Novembre) anota los assumptos dels lligals de papers que contenen los armaris de la *Sala del Real Patronato* del archiu de Simancas, entre los quals y pera lo que puga interessar á alguns de nostres lectors esmentarém las següents: Capitulacions ab Aragó y Navarra desde 1162 á 1608; documents sobre Concilis provincials de Tarragona, dintre lo período de 1093 á 1174; altres tocants als drets dels Reis de Aragó, als Regnes de Nápoli y Sicilia; y finalment, divers diplomas que proporcionan notables datos pera la historia d' aquella infortunada princesa, nomenada Catharina d' Aragó, que fou muller d' Artur príncep de Gales y après del Rey Enrich VIII d' Inglaterra, de funesta memoria.

Y ara que tan notable archiu per lo que toca á la historia de la confederació-catalana-aragonesa avuy nos ocupa, volém també donar á nostres llegidors la plausible nova de l'

obertura tant desitjada del archiu del Ilustre Capítol de la Seu d' esta Ciutat. No dúptem que molt plaurá aixó á los aymadors de la historia patria.

Ha vist la llum lo segon número del setmanari catalá *La Llar*, contenint treballs tan importants com los que figuran en lo primer.

També ha vist la llum altre setmanari que ab lo títol de *La Bandera Catalana*, ve á defensar en la premsa periódica las ideas catalanistas y cultivar la llengua patria.

Hem rebut lo segon y ters número de *La Llumenera*, ilustració mensual que redactada en nostre idioma veu la llum en Nova York. Es mes digna si cab de cridar la atenció que 'l primer número que tan aplaudí la premsa barcelonesa.

Lo Consistori dels Jochs Florals, publicará dintre breus dias la convocatoria pera 'l próxim certámen de Maig.

Aviat aparexerá un tractat de gramática catalana, redactada per D. Ignasi Farré y Carrió qui diserní sobre diferentas cuestiones ortográficas en una de las aulas del Institut de segona Ensenyansa.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Apeles Mestres.	Marian Fortuny. (Necrología).	237
Magí Verdaguer Callis.	La musa vigatana.	241
A.	Los dotze mesos.	250
Joseph Martí y Folguera.	Les darrerries del any.	258
Joan Sardá.	Apuntes de Historia de Lérida. (Bibliografía).	260
J. S.	Asociació literaria de Gerona. (Id.).	261